

Костанда І. О.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри китайської філології
Київського національного лінгвістичного університету

ФУНКЦІЇ КОЛОРОНІМІВ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ «ЧЕРВОНИЙ» У РОМАНІ ЦАО СЮЕЦІНЯ «СОН У ЧЕРВОНОМУ ТЕРЕМІ»

Анотація. Стаття присвячена дослідженню особливостей уживання колоронімів зі значенням «червоний» у змісті китайського роману Цао Сюеціня 曹雪芹 (1724–1764) «Сон у червоному теремі» (“红楼梦” “Hóng lóu mèng”), а також специфіки сполучуваності колоронімів зі значенням «червоний» у мові роману. Зроблена спроба запропонувати власну класифікацію функцій колоронімів: функція постійної ознаки (колір не є змінним фактором, він постійно притаманний конкретному предмету), функція змінної ознаки (колір є змінним фактором і характеризує тимчасовий стан людини, явища, дійсності тощо), функція характеристики фразеологічного обороту (колір є характеристикою фразеологічного обороту, метафоричного виразу або прозивного обороту). Через аналіз функцій визначається специфіка вживання колоронімів у мові роману «Сон у червоному теремі».

Ключові слова: китайський, роман, «Сон у червоному теремі», Цао Сюецінь, колороніми, червоний.

Постановка проблеми. Таке мовне явище, як колоративна лексика або колороніми, – це лексична група, до складу якої входять мовні одиниці (у статті ієрогліфи), що безпосередньо містять кольорову семантику. Аналіз особливостей функціонування таких слів вимагає розгляду та вивчення не тільки лінгвістичних, а й екстралінгвістичних факторів. Колоративна лексика ілюструє, як колір фіксує психофізичні боки життя людини, результат впливу зовнішніх факторів і внутрішній стан людини [5, с. 11]. Варто зазначити, що на функціонування колоронімів і ними утворених поєднань впливають такі фактори, як традиційна культура й особисте художнє рішення автора. Колір у художньому творі набуває символічного значення, стає образною структурою, яка містить у собі накопичені етносом характеристики зображуваної реалії, що призводить до багатозначності цієї структури [5, с. 10]. Тому під час аналізу мовних одиниць зі значенням кольору та їх уживання видається цікавим виявити традиційне, прийняте культурною традицією вживання колоронімів, а також й індивідуально авторське. Дослідженню колоронімів присвячені роботи А.П. Василевича, С.М. Кузнецова, С.С. Міщенко, В.Г. Кульпіна, С.І. Лук'яненко, С.В. Мічугін, І.І. Чумак-Жунь, Р.М. Фрумкіна та ін. [1].

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку нових методів інтерпретації художнього тексту за допомогою виділення типології колоронімів і їхніх функцій, а також спробою комплексного вивчення колористичної культурної традиції Китаю загалом та особливостей уживання колоронімів письменником зокрема.

Мета статті – вивчення й опис семантичних і структурних особливостей колоронімів, що передають значення «червоний», їхніх типології та функцій, а також аналіз поєднання і взаємодії їх з іншими мовними одиницями.

Матеріалом для дослідження слугував текст роману Цао Сюеціня 曹雪芹 (1724–1764) «Сон у червоному теремі» (“红

楼梦” “Hóng lóu mèng”). У ньому методом суцільної вибірки було переглянуто 725 мовних одиниць, що передають значення «червоний», які й стали об'єктом дослідження.

Предметом дослідження є функції колоронімів, що передають значення «червоний», у тексті роману Цао Сюеціня «Сон у червоному теремі».

Виклад основного матеріалу дослідження. Прийнято виділяти дві функції кольору в тексті: розрізняльну (описи природи, інтер'єру, зовнішнього вигляду людини, одягу) й характеризувальну (характеристика дійсності і стану людини) [6]. Однак, спираючись на досліджений матеріал, ми зробили спробу запропонувати свою класифікацію функцій. Це функція постійної ознаки (колір не є змінним фактором, він постійно притаманний конкретному предмету), функція змінної ознаки (колір є змінним фактором і характеризує тимчасовий стан людини, явища, дійсності тощо), функція характеристики фразеологічного обороту (колір є характеристикою фразеологічного обороту, метафоричного виразу або прозивного обороту).

Шляхом суцільної вибірки ми виявили частоту вживання в тексті кольору «червоний» – 725 разів. Репрезентантами цього кольору є колороніми: червоний 红 (hóng) – зустрічається 663 рази; яскраво-червоний або колір «кіновар» 朱 (zhū) – 20 разів; червлений 赤 (chì) – 19 разів.

Червоний колір і його відтінки в китайській культурі вказують на радість, щастя, благополуччя, зокрема вбрання нареченої є традиційно червоного кольору, крім того, уважалося, що червоний колір відлякує злих духів, тому в одяг червоного кольору намагалися одягати дітей, а предмети інтер'єру червоного кольору розставляли в кімнатах [2, с. 10–14]. Протилежним за значенням червоному в Китаї є білий колір [3, с. 375], найкраще протиставлення цих двох кольорів розкриває фразеологізм, узятий у романі: «Весілля та похорони – червоні й білі [події]» (“婚丧 红白” “Hūn sàng hóng bái”). Із цього фразеологізму видно, що за конкретна подія асоціюється з традиційним для нього кольором.

В аналізованому романі колоронім «червоний» 红 (hóng) репрезентується в нижчеозначених випадках.

1. Фразеологічні звороти: пил, терем: 二仙师听毕, 齐憨笑道: “善哉, 善哉! 那红尘中有却有些乐事, 但不能永远依恃, ...”; 那仙姑笑道: “..., 新填”红楼梦”仙曲十二支, 试随吾一游否? (Èr xiān shī tīng bì, qí hān xiào dào: “shàn zāi, shàn zāi! Nà hóng chén zhōng yǒu què yǒu xiè lè shì, dàn bù néng yǒng yuǎn yī shì, ...; Nà xiān gū xiào dào” ..., xīn tián “hóng lóu mèng” xiān qū shí èr zhī, shì suí wú yī yóu fǒu?) [8].

2. Фітоморфні: квіти персика: ... 可怜 “揉碎桃花红满地, 玉山倾倒再难扶” (Kě lián “róu suì táo huā hóng mǎn de, yù shān qīng dǎo zài nán fú”) [8].

3. Темпоральність: день, сонце: 直到红日高升, 方才起来.; 贾母道: “一轮红日出云霄” (Zhí dào hóng rì gāo shēng, fāng cái qǐ lái; Jiǎ mǔ dào: “yī lún hóng rì chū yún xiāo”) [8].

4. Артефакти: ліхтарі, одяг, куртка, завіса: 见 案上 红灯, 窗前 皓月, 依然 锦绣 丛中, 繁华 世界; 忽见 一对 红衣 太监 骑马 缓缓的 走来, 至西街 门下了 马, 将 马 赶出 围幙之外, 便垂 手面 西站住; ... 回头 见 鸳鸯 穿着 水红 绫子 袄儿, ...; 只见 门外 鍍铜 钩上 悬着 大红 撒花 软帘, ... (Jiàn àn shàng hóng dēng, chuāng qián hào yuè, yī rán jǐn xiù cóng zhōng, fán huá shì jiè; hū jiàn yī duì hóng yī tài jiān qí mǎ huǎn huǎn de zǒu lái, zhì xī jiē mén xià le mǎ, jiāng mǎ gǎn chū wéi mù zhī wài, biàn chuí shǒu miàn xī zhàn zhù; ... Huí tóu jiàn yuān yāng chuān zhe shuǐ hóng líng zǐ ào ér, ...; zhǐ jiàn mén wài zàn tóng gōu shàng xuán zhe dà hóng sā huā ruǎn lián, ...) [8].

5. Антропоморфні: обличчя, рум'янець: 羞的 脸红 耳赤, 低首 无言.; 宝钗 见 他 羞得 满脸 飞红, 不觉 也羞的 红 涨了 脸面, ... (Xiū de liǎn hóng ěr chì, dī shǒu wú yán.; Bǎo chāi jiàn tā xiū dé mǎn liǎn fēi hóng, bù jué yě xiū de hóng zhǎng le liǎn miàn, ...) [8].

У романі «Сон у червоному теремі» використовуються складні позначення кольору з колоронімом «червоний», які складаються із двох кореневих морфем, але варто зазначити, що такі складні позначення кольору традиційні для китайської культури загалом, вони не тільки роблять текст твору більш виразним, а й розкривають певні асоціації закріплення культурою за певним кольором. Нами виявлено та класифіковано такі словосполучення: з опорним компонентом – «колірним» прикметником – і компонентами, які уточнюють якість кольору (大红 (dà hóng) яскраво-червоний (49 разів): “..., 厚底 大 红鞋, ...”; “..., 炕上 大 红毡 条, ...” (“..., Hòu dǐ dà hóng xié, ...”; “..., kàng shàng dà hóng zhān tiáo, ...”) [8]; словосполучення з опорним компонентом – «колірним» прикметником – й уточнювальним компонентом, що вносить порівняльно-конкретизуюче значення (桃红 (táo hóng) персиково-червоний [червоний як квіти персика] (7 разів): “..., 又看 身上 穿着 桃红 百子 刻丝 银鼠 袄子, ...” (“..., yòu kàn shēn shàng chuān zhe táo hóng bǎi zǐ kè sī yīn shǔ ǎo zi, ...”) [8]; 银红 (yín hóng) сріблясто-червоний (8 разів): “..., 穿着 银 红袄 儿, ...” (“..., chuān zhe yín hóng ǎo ér, ...”) [8]; 朱红 (zhū hóng) кіноварно-червоний (3 рази): “..., 更有 两面 朱红 销金 大字 牌对 竖在 门外, ...” (“..., gèng yǒu liǎng miàn zhū hóng xiāo jīn dà zì pái duì shù zài mén wài, ...”) [8]; 石榴红 (shí liú hóng) гранатово-червоний (2 рази): “可惜 这 石榴 红 绫 最 不 经 染” (“Kě xī zhè shí liú hóng líng zui bù jīng rǎn”) [8].

Колоронім 红 (hóng) у тексті роману виконує функцію постійної ознаки в таких поєднаннях: червоний шовк 红丝 (hóng sī), червоний атлас 红 缎子 (hóng duàn zi), червоний одяг 红衣 (hóng yī), червоне вбрання 红 装 (hóng zhuāng), червона куртка 红 袄 (hóng ǎo), червона спідниця 红 裙 (hóng qún), червоні тифельки 红 鞋 (hóng xié), червона завіса 红 帘 (hóng lián), червоні свічки 红 烛 (hóng zhú), червоні ліхтарі 红 灯 (hóng dēng), червоний килим/покривало 红 毯 (hóng tǎn), червоний папір 红 纸 (hóng zhǐ), червоні запрошення 红 帖 (hóng tiē) [8]. Що ж стосується функції змінної ознаки, то вона реалізується в таких поєднаннях: червоні очі 红 眼 (hóng yǎn), почервоніли очі 眼 红 了 (yǎn hóng le), червоне/рум'яне обличчя 红 脸 (hóng liǎn), обличчя почервоніло 脸 红 了 (liǎn hóng le), червоне сонце 红 日 (hóng rì) [8]. Дві вищезгадані функції рівнозначні за частотою вживання й переважають у тексті над художньою функцією.

Функцію характеристики фразеологічного обороту колоронім «червоний» виконує в таких поєднаннях: «червоний пил» (мирська суєта) 红尘 (hóng chén) і «червоний терем» (ілюзія щасливого та заможного життя) “红楼梦” (“Hóng lóu mèng”)

[8]. Також варто зазначити, що подані вище поєднання з колоронімом «червоний» 红 (hóng) традиційні для китайської культури загалом [7, с. 248].

Колоронім «кіноварний» 朱 (zhū) у тексті роману репрезентується в нижчеозначених випадках.

1. Фразеологічні звороти: пензлик, лист: “... 下面 一个 朱 笔 花 押”; “法师 朱 笔 书 符 收 禁, ...” (“... Xià miàn yī gè zhū bǐ huā yā”; “Fǎ shī zhū bǐ shū fú shōu jìn, ...”) [8].

2. Фітоморфних: мандарини: “... 又将 朱 橘, 黄 橙, 橄榄 等 盛 了 两 盘, ...” (“... Yòu jiāng zhū jú, huáng chéng, gǎn lǎn děng shèng le liǎng pán, ...”) [8].

3. Артефакти: перила, терем, ворота/двір, пудра, колеса, голки, свічки, табличка:

“但见 朱 栏 白石, 绿树 清溪 ...”; 你 只知 朱 楼 画 栋; “... 说不 尽 那 光 摇 朱 户 金 铺 地, 雪 照 琼 窗 玉 作 宫”; “..., 并无 朱 粉 涂 饰, ...”; “迎春, 探 春, 惜 春 三 人 共 坐 一 辆 朱 轮 华 盖 车”; 还有 七 根 朱 红 绣 花 针; 两 边 阶 下 一 色 朱 红 大 高 照; 更 有 两 面 朱 红 销 金 大 字 牌 对 竖 在 门 外, (“Dàn jiàn zhū lán bái shí, lǜ shù qīng xī ...”; nǐ zhǐ zhī zhū lóu huà dòng; “... shuō bù jìn nà guāng yáo zhū hù jīn pù de, xuě zhào qióng chuāng yù zuò gōng”; “..., bīng wú zhū fěn tú shì, ...”; “yíng chūn, tàn chūn, xī chūn sān rén gòng zuò yī liàng zhū lún huá gài chē”; hái yǒu qī gēn zhū hóng xiù huā zhēn; liǎng biān jiē xià yī sè zhū hóng dà gāo zhào; gèng yǒu liǎng miàn zhū hóng xiāo jīn dà zì pái duì shù zài mén wài) [8];

4. Антропоморфні: губи: “..., 粉 面 朱 唇, ...” (“..., fěn miàn zhū chún, ...”) [8].

Описані вище поєднання з колоронімом «кіноварний» 朱 (zhū) широко поширені як у давньокитайській, так і в сучасній китайській мовах [7, с. 243].

У романі «Сон у червоному теремі», крім перерахованих вище сполучень із кореневою лексемою «червоний» 红 (hóng), інших словосполучень не виявлено.

Колоронім 朱 (zhū) в тексті роману виконує функцію постійної ознаки в таких поєднаннях: [червоні як] кіновар мандарини 朱 橘 (zhū jú), [червоні як] кіновар перила 朱 栏 (zhū lán), [червоні як] кіновар терем 朱 楼 (zhū lóu), [червоні як] кіновар ворота 朱 门 (zhū mén), [червоні як] кіновар рум'яна 朱 粉 (zhū fěn), [червоні як] кіновар колеса 朱 轮 (zhū lún), кіноварно-червоні голки 朱 针 (zhū zhēn), темні кіноварно-червоні свічки 朱 红 大 高 照 (zhū hóng dà gāo zhào), кіноварно-червона табличка 朱 匾 (zhū biǎn) [8]. Подібні поєднання найчастіше трапляються в романі, що свідчить про перевагу функції постійної ознаки над двома іншими. Що ж стосується функції змінної ознаки, то вона реалізується в таких поєднаннях: [червоні як] кіновар губи 朱 唇 (zhū chún), губи немов пофарбовані кіновар'ю 唇 若 涂 朱 (chún ruò tú zhū), рум'янитися (досл. «Фарбувати кіновар'ю») 涂 朱 (tú zhū) [8]. Функцію характеристики фразеологічного обороту колоронім «кіновар» виконує у фразеологічному звороті: «червоний/кіноварний пензлик» (писати ієрогліфи червоною тушшю) 朱 笔 (zhū bǐ) [8].

В аналізованому романі колоронім «червлений» 赤 (chì) репрезентується в нижче означених випадках:

1. Фразеологічні звороти: немовля, очі, обличчя, брови: 赤 子 苍 头; 白 眉 赤 眼; 白 眉 赤 脸; “赤 眉” (Chì zǐ cāng tóu; bái méi chì yǎn; bái méi chì liǎn; “chì méi”) [8].

2. Темпоральність: сонце: 赤 日 当 空 (chì rì dāng kōng) [8].

3. Артефакти: золото, вивіска: 一 枝 赤 金 匾 簪; 震 城 隐 赤 标 (yī zhī chì jīn biǎn zān; xiá chéng yǐn chì biāo) [8].

4. Антропоморфні: вуха, щоки, вилиці: 面红耳赤; 香腮带赤; 两颧红赤 (miàn hóng ěr chì; xiāng sāi dài chì; liǎng quán hóng chì) [8].

У романі «Сон у червоному теремі» виявлено додавання з опорним компонентом – «колірним» прикметником – і компонентами, уточнювальними якістю кольору: (大赤 (dà chì) темно-червлений (1 раз): “..., 大赤飞金二百帖, ...” (“..., dà chì fēi jīn èr bǎi tiē, ...”) [8]; а також виявлено додавання з кореневою лексеєю «червоний» 红 (hóng) (红赤 (hóng chì) червоно-червлений (1 раз): “..., 两颧红赤 ...” (“..., liǎng quán hóng chì ...”) [8].

Колоронім «червлений» 赤 (chì) в перерахованих вище поєднаннях традиційний як для давньокитайської мови, так і для сучасної китайської мови [7, с. 246].

Колоронім «червлений» 赤 (chì) в тексті роману виконує функцію постійної ознаки в таких поєднаннях: червене золото 赤金 (chì jīn), червена вивіска 赤标 (chì biāo). Що ж стосується функції змінної ознаки, то вона реалізується в таких поєднаннях: червене сонце (розпечене до червоного) 赤日 (chì rì), червлені вуха 赤耳 (chì ěr), червлені щоки 腮带赤 (sāi dài chì), червене вилиці 颧红赤 (quán hóng chì) [8]. Функцію характеристики фразеологічного обороту колоронім «червлений» виконує у фразеологічних і загальних зворотах: «червена дитина» (немовля) 赤子 (chì zǐ), «білі брови, червлені очі» (просто так, без причини) 白眉赤眼 (bái méi chì yǎn), «білі брови, червене обличчя» (як ні в чому не було) 白眉赤脸 (bái méi chì liǎn) [8].

Поєднання, у яких колоронім «червлений» виконує функцію постійної ознаки, частіше зустрічаються в тексті, ніж поєднання з функцією змінної ознаки та художньою функцією, хоча поєднання з двома останніми функціями відрізняються великою різноманітністю поданих об'єктів. Також варто зазначити, що функція змінної ознаки й функція характеристики фразеологічного обороту однакові за частотою вживання в тексті роману «Сон у червоному теремі».

Отже, з урахуванням поданих вище фактів можна зробити такі висновки.

1. Колоронім 红 (hóng) частіше використовується в тексті роману, порівняно з колоронімами 朱, 赤 (zhū, chì), крім того об'єкти, які вони репрезентують, набагато різноманітніші, ніж у колоронімів 朱, 赤 (zhū, chì).

2. Колоронім 红 (hóng) може бути синонімом колоронімів 朱, 赤 (zhū, chì).

3. Колороніми передають значення червоного кольору 红 (hóng), 朱 (zhū), 赤 (chì) здебільшого в тексті роману вживаються в поєднаннях, характерних для китайської культурної традиції, автор не утворює такі поєднання, а тільки вживає у творі. Таке явище пояснюється наступністю китайської літературної традиції, де було прийнято цитувати й передавати мовні звороти [4, с. 437].

4. Колороніми передають значення червоного кольору 红 (hóng), 朱 (zhū), 赤 (chì) частіше виконують функцію передавання постійної ознаки, рідше функцію передавання змінної ознаки. У функції характеристики фразеологічного обороту вищеописані колороніми представлені найменше.

Текст роману «Сон у червоному теремі» багатий колоронімами. Ця стаття надалі може послугувати основою для більш детального аналізу колоронімів у творі Цао Сюециня і його індивідуально-авторського вживання лексики, що позначає колір.

Література:

1. Василевич А.П. Цвет и название цвета в русском языке / А.П. Василевич, С.Н. Кузнецова, С.С. Мищенко. – М. : КомКнига, 2005. – 216 с.
2. Ген Ерлін. Концепція кольору в уявленні китайців та історико-культурний зміст лексики кольорів у китайській мові / Ерлін Ген, С.А. Колодко // Вісник Київського національного університету. Серія «Східні мови та літератури». – К. : Вид.-полігр. центр «Київський університет», 1998. – Вип. 1. – С. 10–14.
3. Жизнь и нравы старого Китая / авт. текста Д. Макгован. – Смоленск : Русич, 2003. – 496 с.
4. Малявин В.В. Китайская цивилизация / В.В. Малявин. – М. : Астрель, Издательско-продуксерский центр «Дизайн. Информация. Картография», 2000. – 632 с.
5. Рыбальченко Е.А. Колоративная лексика в языке романа М.А. Шолохова «Тихий Дон» : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 / Е.А. Рыбальченко. – М., 2011. – 196 с.
6. Яковлева И.Н. Унифицирование колоративной лексики в романе В. Набокова «Король, дама, валет» / И.Н. Яковлева // Актуальные процессы в социальной и массовой коммуникации : материалы научно-практической интернет-конференции. – Ярославль : Изд-во ЯГПУ, 2010. – Вип. 3. – 159 с.
7. 周秉钧. 古汉语自学手册 / 周秉钧. – 湖南 : 湖南任命出版社, 1955. – 522 с.
8. 曹雪芹. 红楼梦简介 作者 / 曹雪芹 : 商务印书馆, 2001. – 455 с. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.read126.cn/851b7a4c-3f00-4c4f-a9ce-55dcb88fc26c166da78af-12c7-451a-9a02-078c411a6c67149d33511-6ffe-41ec-a8e7-225f1aee9b9a.html>.

Костанда И. А. Функции колоронимов со значением «красный» в романе Цао Сюециня «Сон в красном тереме»

Аннотация. Статья посвящена исследованию особенностей употребления колоронимов со значением «красный» в тексте китайского романа «Сон в красном тереме» (“红楼梦” “Hóng lóu mèng”) Цао Сюециня 曹雪芹 (1724–1764), а также исследованию специфики сочетаемости колоронимов со значением «красный». Сделана попытка предложить собственную классификацию функций колоронимов: функция постоянного признака, функция переменного признака, функция характеристики фразеологического оборота. Исследование функций определяет специфику употребления колоронимов в языке романа «Сон в красном тереме».

Ключевые слова: китайский, роман, «Сон в красном тереме», Цао Сюецинь, колоронимы, красный.

Kostanda I. Functions of color names meaning red in the novel of Cao Xueqin “Dream of the Red Chamber”

Summary. The article researches the functions of color names in the Chinese novel “Dream of the Red Chamber”, composed by Cao Xueqin (1715 or 1724–1763 or 1764), is one of China’s Four Great Classical Novels. “Dream of the Red Chamber” charts the glory and decline of the illustrious Jia family. This novel re-creates the ritualized hurly-burly of Chinese family life. Colors have been used in Chinese novels since as early as the first one was told. Writers use colors to create concrete images of their characters, scenes and events. Chinese language itself uses a system of symbols, especially that color names in literature imparts a deeper meaning to the words. Which, in turn, help transform the written content into a more powerful instrument.

Key words: Chinese, novel, “Dream of the Red Chamber”, Cao Xueqin, color names, red.